

I VINDRUVORNAS TID 2018

Resenärer: Jan-Erik Bergström, Storvik, Gösta Harryson, Falkenberg, Tommy Vallenros, Falköping och undertecknad

Jan-Erik Bergström hämtar mig klockan halv fem på morgonen den 21 september, och vi åker till Arlanda och parkeringen i Arlanda stad och sedan med minibuss till terminal 5. På flygplatsen möter vi Tommy Vallenros från Falköping, som åkt tåg upp och knappast sovit någonting under natten.

Planet med Turkish Airlines avgår 07.35 mot Istanbul, dit vi efter en angenäm flygning anländer vid halv ett lokal tid. Mjuka skinnfätöljer i planet och en utmärkt måltid, även på den korta sträckan till Cherson! Stor skillnad mot Austrian Airlines flygningar till Odesa, då vi oftast bjuds på bara en enkel bulle. I Istanbul möter vi Gösta Harryson, från Falkenberg, som redan anlänt direkt från Köpenhamn.

Efter att vi ätit lunch på Atatürk, tar oss ännu ett plan över Svarta havet till Kherson med något försenad avgång, eftersom det är otroligt många andra plan som ska lyfta ungefär samtidigt som vi.

På flygplatsen i Cherson växlar vi pengar och Gösta ser till att han på tillbakavägen serveras vegetariskt. Det tar en stund innan personalen ta sig an ärendet, men till slut verkar det som om de förstått.

Vi möts av Nikolaj som, liksom i slutet av april, kör oss till byn. Det mörknar emellertid snabbt, så vi kan inte njuta av steppens vidsträckta panorama. Mina tre reskamrater chockeras som förstagångsbesökare av de dåligt underhållna ukrainska vägarna. Kanske är det då tur, att vi inte valt att flyga till Odesa med en trettio mils bilresa till Zmijivka.

Det är så uppenbart att Ukraina borde satsa på annat än på en meningslös konflikt med de östra delarna av landet, vilken bara skördar människoliv och tär på de till synes alltför knappa resurserna, som skulle kunna användas till något nyttigare.

Vi når så småningom Kungsvägen, men kan knappast skönja Dnipro, när vi närmar oss Schlangendorf, bara ljusen från Kachovka på andra sidan. Nikolaj kör mig först Maria och Alexandr Malmas, de andra för åka vidare mot Gammalsvenskby till Lilija och Roman Kozak, som är deras värdar under besöket.

22 september

Det blir en mycket varm dag. Det märks redan på morgonen, som börjar vid åttatiden med frukost tillsammans med Maria, Aleksandr och den fjortonåriga katten Sonja som varit i slagsmål och förlorat synen på ena ögat. Men hon är lika kärvänlig som alltid och ska komma att tillbringa mycket tid i mitt knä.

Sonja vill gärna komma upp

Aleksandr sköter om det mesta av frukosten. Han är till mycket stor hjälp för sin mor, både då det gäller grönsaksodlingen, hönsskötseln och köksarbetet. Utan honom skulle hon ha svårt att klara allt.

Aleksandr i köket

Det har varit ett mycket gott fruktår, så det serveras rikligt med aprikossylt till pannkakorna, som bakats på de egna äggen med mörka gulor. Vindruvorna hänger ymnigt från pergolan.

Det är varmt och temperaturen håller sig kring trettio grader. Jag tackar emellertid nej till cykel och går som vanligt till fots längs Dnipro från Schlangendorf till Gammalsvenskby, en väg som jag ofta berättat om och sagt mig älska. Det är alltså ett kärt återseende med alla de skällande hundarna som hälsande markerar sina revir, hus efter hus under sträckan.

Väl framme i Verbivka träffar jag Lilija och Roman samt förstås på min gamle vän Snezjok, som med stillsamt jamande besvarar mina frågor. Jan-Erik, Gösta och Tommy slår sig ner vid frukostbordet i trädgården.

Frukost hos Lilija och Roman i en solig trädgård

Eftersom jag är intresserad av tickor har Lilija tittat efter sådana och hittat en på ett valnötsträd strax utanför tomten. Förresten har dessa träd drabbats av sjukdom, så det ser inte så förhoppningsfullt ut för de blivande nötterna.

Jag är osäker om vilken art det är men gissar på *Inonotus hispidus*, vars svenska namn jag för säkerhets skull avstår från att nämna. Arten ifråga växer på bland annat på Gotland.

Jag tar sedan med mina följeslagare på en vandring genom de södra delarna av byn. Vi möter turligt nog Viktor Norberg, som följer med oss till den gamla skola som numera står to,

sedan ägarinnan avlidit. Vi kan liksom i våras titta in och ana oss till hur eleverna på trettioalet hade det. Vi hälsar också på Viktors fru, Anna, och går sedan vidare till kyrkan, som håller på att utvändigt repareras. Den har länge behövt en ansiktslyftning. Senast var det i samband med kungabesöket 2008.

Gösta fotograferar minnesstenen över Stalins offer

Prästen Oleksandr Kvitka öppnar kyrkan och berättar att han senare ska ha en begravning i byn. Han inbjuder oss att komma dit.

Jag visar det viktigaste i kyrkan, innan vi sedan går vidare söderut och så småningom når den välkända skylten med GAMMALSVENSKBY, där vi tar det obligatoriska gruppfotoet.

Tommy, Jan-Erik och Gösta

Alldeles intill skylten finns det tomma diket som sedan många år vittnar om ett aldrig infriat löfte om en gasledning till byn.

På gravgården stannar vi till vid Emmas, Johannes och Katarinas Malmas gravar, där jag får tillfälle att berätta deras historia.

På eftermiddagen går jag tillsammans med de andra norrut mot Klosterdorf och den grekisk-katolska kyrkan, som vi kan beundra utifrån, inte minst det välskötta området runt byggnaderna.

Vi stannar till en stund i affären, innan vi beslutar oss för att hälsa på hos familjen Buskas. Viktor bjuder in oss och vi får ett långt samtal med honom.

Viktor med en av döttrarna

Viktor har varit inkallad till någon slags militär utbildning i Mykolajiv, som förberedelse inför eventuella hot. Han var då modig nog att ifrågasätta striderna i östra delarna av landet med hänvisning till budet att inte döda. Han diskuterade saken med fältprästen, som menade att det budet gällde det individuella dödandet inte det som ägde rum i försvarskrig. Det är uppenbart att Viktor inte delar prästens syn.

Viktor arbetar som någon slags vaktmästare i en skola i Beryslav och tjänar tre och ett halvt tusen hryvnia i månaden. Men då går det bort åtta hundra för bussresorna från Zmijivka till staden. Det blir alltså inte så mycket över.

Det finns anledning att oroa sig inför vintern, då kolpriserna nu rör sig mellan 7 000 och 10 000 hryvnia för ett ton. Viktor funderar på att i stället köpa ved, som är betydligt billigare

men kanske inte ger samma värme. Vissa av rummen i huset kommer i alla fall inte att kunna värmas upp, när kylan kommer.

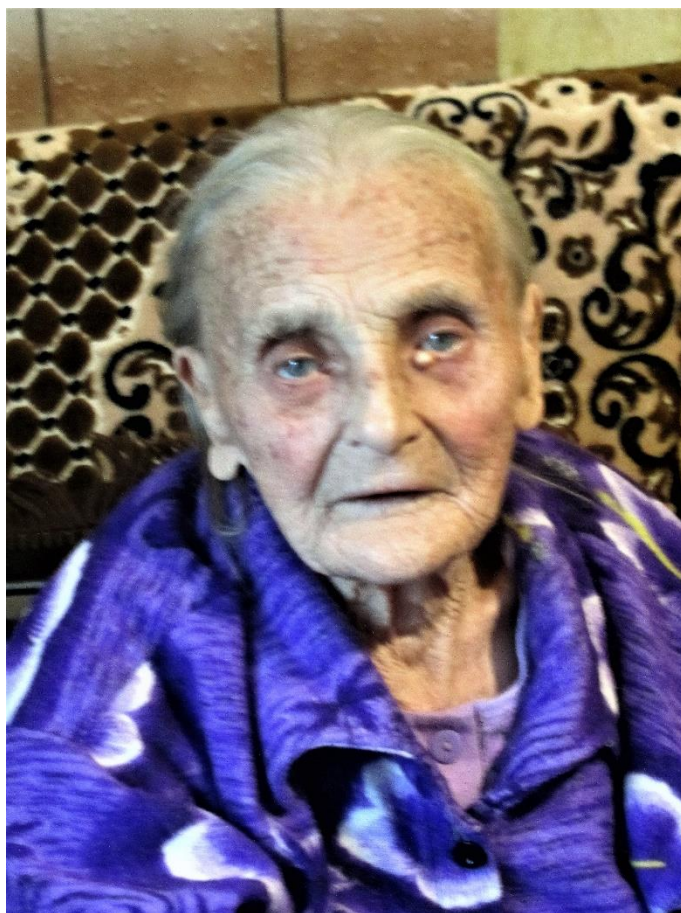
På hemvägen från byn träffar jag gymnastikläraren Mykola Kuryvtjak som köpt Arvid Knutas hus. Det ligger intill hans föräldrars hem, och han tänker förvandla det till ett museum över byns historia. Kanske kan den drömmen han länge närt äntligen förverkligas.

23 september

Det är betydligt kallare idag och det regnar lite. Klockan tio samlas vi till mässa i den evangelisk-lutherska, tyska kyrkan. Gudstjänsten leds av Nina Knutas och jag predikar över evangelietexten, Matteus 15:21–28. Tommy Vallenros hjälper till vid distributionen. Vi är sammanlagt ett tjugotal. Varken Emma Utas eller Elsa Kozenko har orkat komma, så av de äldre är det bara Maria Malmas som deltar. Det känns minst sagt lite vemodigt.

Efteråt går vi alla fyra till Maria och Aleksandr Malmas i Schlangendorf, där vi bjuds på borsjtj, pannkakor, te och kaffe. Maria berättar om sitt liv och sjunger flera av de kända svenskbysångerna för oss.

Sedan är det dags att återvända till Verbivka och Malmasgården. Vi vandrar till familjen Tormoz, där vi träffar Elsa Kozenko och hennes son Johannes.

Elsa

Elsa är nu för det mesta sängliggande, men hon kommer upp och efter en stund piggnar hon till, trots att hon kroppsligen ser mycket tård ut. Hennes intellektuella förmågor verkar däremot vara helt intakta. Tungan tycks inte värka, även om hon själv säger att den inte är som vanligt.

Elsa uttrycker sin glädje över att hon blivit hela åttioåttio år gammal, men menar samtidigt att det kan räcka och att hon gärna vill komma hem till sin himmelske Fader.

Vi firar nattvard och Elsa nästan lovar mig att leva, tills jag kommer nästa gång.

Vi serveras nygjort vin och jag lyckas förstås med konststycket att spilla ut mitt glas på mattan i rummet. Men efter en snabb saltkur verkar det som om varje spår av fläcken på kort tid har försvunnit.

På hemvägen från Verbivka träffar jag Larysa Belej som inbjuder oss till en svensklektion på tisdag klockan 14.30, vilket jag å de andras vägnar självklart tackar ja till.

24 september

På morgonvandringen till byn hittar jag i "Stadsparken" ett mycket vackert exemplar av Svavelticka på ett pilträd.

Den finns också hemma i Sverige, så den känns som en förbindelselänk mellan våra båda länder.

På förmiddagen hälsar vi på Emma Utas och firar nattvard med henne på trappan till det hus, där hon bor. Hon orkar visserligen inte gå till kyrkan, men jag uppfattar inte att hon skulle vara sämre än i våras. Att hon säger sig vilja komma hem, är jag sedan många år van vid. Hon har alltid levt i gränsområdet mellan tid och evighet.

Emma

Därefter gör vi ett kort besök på Åldringsinternatet och träffar där Lusija, som får i Lidija Utas tidigare rum. Hon har just vilat middag och kommer lite yrvaken ut till oss. Sedan blir vi visade runt av personalen.

Så är det hög tid att ge oss iväg till affären, dit vi anländer samtidigt med den svenska pensionärsgrupp som just kommit med buss från Cherson, där deras båt lagt till. Man gör ett kort tillslag på några timmar i byn med ett besök i kyrkan och en måltid.

Vi äter lunch tillsammans med den gruppen och Maria Malmas berättar på ett levande sätt för de närvarande om sitt liv. En grupp med bland annat Larysa Belej, Valentyna Herman, Maria Norberg och Anna Busch sjunger svenska sånger.

Maria Malmas berättar

Damgruppen sjunger

Efteråt gör vi ett besök på daghemmet, där vi blir visade runt, samtidigt som barnen ligger och sover i sina utsökt vackra sängar. Dagiset imponerar verkligen på mina medresenärer.

25 september

Efter frukost vandrar jag som vanligt över till Gammalsvenskby och Lilija Malmas.

Vi besöker först Ljubov Jermolajeva som nu är bättre i ryggen än vid mitt besök i maj. Hon bjuder på kaffe och konjak och berättar om sin familj. Dottern Viktoria har varit hemma ett par gånger under sommaren och barnbarnen studerar i Lviv, den ensa sondottern till tandläkare, den andra till jurist. Jan-Erik köper en tavla av Ljubov. Hon skojar med honom och säger att han kan få den, om han lovar att komma tillbaka.

Tommy, Ljubov, Gösta och Jan-Erik med tavlan

Sedan går vi till läkarparet Natasja och Aleksandr Zablude som också de bjuder in oss på en måltid med färska piroger, konjak, kaffe och te i trädgården.

Natasja hade just tagit emot en leverans av halvtannat ton kol till bostaden, hälften av vinterns behov.

Aleksandr försöker övertyga Jan-Erik om att konjak till skillnad från vodka och öl är bra för blodtrycket. Han visar sedan sin trädgård, där det mesta nu är skördat men låter oss smaka på paradisäpplen och en del andra frukter.

Jan-Erik och Aleksandr

På eftermiddagen har vi en fantastiskt rolig, två timmars svensklektion som leds av Larysa Belej på ett utomordentligt fint sätt. Flera från byn och vi svenskar får berätta om var vi bor och vad som är utmärkande för de platserna, både muntligt, genom att visa på kartan och skriva på tavlan.

Larysa ställer frågor

Mitt under lektionen kommer Paulina Buskas med fem av sina barn, som hon hämtat på dagis. De uppför sig märkligt exemplariskt utan att på minsta sätt störa samtalet. Tvärtom bidrar de till en förhöjd stämning.

Paulina med två av sina flickor under lektionen

Gruppfoto efter lektionen

Hemma hos Lilija passar jag på att betala det resterande beloppet för Lidija Utas gravvård som nu kommit på plats. Det är ett vackert minnesmärke över en särpräglad personlighet.

Lidijas gravvård

Vi vandrar sedan gemensamt mot Stadsparken, för att de andra ska kunna komma alldeles intill Dnipro, men det börjar regna, så jag måste därför skyndsamt vandra vidare hem mot Schlangendorf, där kvällsmaten väntar.

26 september

Vi åker med minibuss från byn klockan halv sex på morgonen och sedan med flyg klockan 09.10 från Kherson via Istanbul och kommer något försenade fram till Arlanda vid halv sjutiden. Färden går för övrigt helt utan missöden.

Karl-Erik Tysk